

YENİ TİP KAMUSAL SANAT VE KADIN

GÜLÇİN KARACA

Araş. Gör., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü
Resim Öğretmenliği Anabilim Dalı
gulcinkaraca@hotmail.com

ÖZ

Kadınların yaşadığı sorunlar, Türkiye’de oldukça gündemdedir; özellikle, tecavüz, taciz ve şiddet 2010’lu yıllarda öne çıkmaktadır. Sanatın, topluma yönelik ve toplumla birlikte oluşabilmesine olanak tanıyan katılımcı ve kamusal sanat çalışmalarının, toplumsal sorunlara, bunların içinde kadın sorunlarına da farkındalık yaratabildiği gözlenmiştir. Özellikle, 1970’lerden 21. Yüzyıla, genellikle kadın ve sorunlarını ele alan ve yaptığı çalışmalara, içine kamusal ve katılımcılığı alması sebebiyle “Yeni tip kamusal sanat” adını veren Suzanne Lacy, bu anlamda dikkat çeker. Bu araştırma da, Lacy’nin ele aldığı sorunların evrensel olduğuna ve benzer sorunlara Türkiye’de de farkındalık yaratmak için Yeni tip kamusal sanatın kullanılabileceğine vurgu yapmayı amaçlanmaktadır. Araştırma, literatür tarama yöntemine dayanmaktadır. Araştırmada, Lacy’nin, biri tecavüz ve tacizlere odaklanan, diğeri 65 yaş üstü kadınlar ve sorunlarına odaklanan iki serisinde bulunan 6 çalışma analiz edilmiştir. Böylelikle bu araştırmanın, toplum sorunlarını toplum odaklı bir şekilde ele alan sanatsal yaklaşımın tanınmasına yardımcı olabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Suzanne Lacy, tecavüz, şiddet, Aktivizm, Feminizm.

NEW GENRE PUBLIC ART AND WOMAN

ABSTRACT

Problems that women have, are on the agenda in Turkey; especially rape, abuse and violence have been came forward in 2010’s. The type of art which includes participation and publicity, has been observed about making awairness on public topics, and in it, women problems. Especially, Suzanne Lacy who defines these kind of works as “New genre public art”, has taken attention with her works focus on women lives and problems. This article aims to emphasis the women problems which Lacy deals with are similar in all over the World and the possibility of New genre public art can be used in Turkey too to make awairness to the similar problems. In this research, 6 works from 2 series, one is based on rape and the other one is women above 65 years, have been examined. Thus, the research is thought to help the recognition of art which haddle with public problems by community based way.

Key Words: New Genre Public Art, Dialogical Art, Participatory Art, Women Rights.

21. yüzyılda, sanat çalışmalarının, sosyolojik konular üzerine yöneldiği görülmektedir. İncelendiği zaman bienaller ve büyük çaplı sergilerin, dünya sorunlarıyla ilgili olduğu dikkat çeker. Hatta, toplumu ve sorunlarını ele alan sanat çalışmaları oluşturan bazı sanatçılar, toplumla buluşmayı ve sanat izleyicisiyle daha fazla entegre olmayı isteyerek, katılımcı sanat çalışmalarına yönelirler. Böylelikle, toplumla arada boşluk oluşturan sanat sistemine uymayı tercih etmektense, yani daha önce yapılmış, bitmiş ve galeriye müzeye konmuş çalışmaları izleyicisiyle buluşturmaktansa, toplumla ve sanat izleyicisiyle birebir iletişime geçmek isterler.

Katılımcı sanat yaklaşımında, sanatçının toplumla buluşmak için gönüllü olduğu kadar, toplumdaki bireylerin de sanat olayına “katılımı” söz konusu olur. Bu durumu Eğrikavuk ve Boynudelik (2006: 219) “...burada konuşmamız gereken şey daha çok bu ürünün ortaya konulması sırasında sanatçı ile çok yakın olan, hatta bazı durumlarda onun kurgusuna kendi duruşu ile müdahale edebilen bir toplumsal yapıdan bahsediyoruz” şeklinde tarif ederler.

Suzanne Lacy de kamusal alanda kamuyla beraber toplum yararına çalışmalar yapmayı benimsemiş sanatçılardan biri olarak, adeta bir organizatöre dönüşerek, sorunun muhataplarını birbirleriyle ve toplumla bir araya getirmeyi, böylelikle bir diyalog ortamı sağlamayı amaçlamaktadır. Bu çalışmada, esas olarak Suzanne Lacy'nin çalışmalarının seçilme nedeni, 1970'lerde Feminist Sanat akımının öncülerinden olması ve 1970'lerden 21. Yüzyıla, sanatını güncelleyerek, kadın konusuna odaklanmaya devam etmesidir. Kendisinin de gerçekleştirdiği gibi, sanatçı-toplum ayırımını sıfırlayan ve kısaca, toplumla beraber toplum için sanat yapmayı benimseyen sanat çalışmalarına genel olarak “Yeni tip kamusal sanat” çalışmaları demmiştir. Sanatçının, bireysel alanından çıkarak, toplumla ve şehirle özdeşleşerek çalışmalar yapması bu noktada önem teşkil eder; çünkü insanlar arası ilişkilerin doğması, hayatların paylaşılması, öğrenmelerin gerçekleşmesi, karşılıklı anlayış ve sorunların ortaya konması açısından önemlidir. Suzanne Lacy, katılımcı sanat yöntemini benimseyerek yaptığı pek çok çalışmasında kadınların yaşamları ve sorunları üzerinde durur. Böylelikle, çalışmaları dünya üzerindeki kadınların sorunları hakkında bilinçlenmek adına geliştirici süreçler içerdiği kadar, sanat alanına da yeni yaklaşımlar getirir; böylelikle sanat çalışmalarında, nesneden uzaklaşarak, maneviyata, ilişkilere, farkındalığa, paylaşımaya yer açılabilir.

LACY'NİN KADIN, POLİTİKA VE AKTİVİZM KONUSUNDAKİ ÇALIŞMALARI

Suzanne Lacy bir eğitimci, bir sanatçı ve bir yazar olarak, kamusal sanat, enstelasyon, video, performans gibi pek çok konuda ve şekilde sanat uygulamaları yapmış ve çoğunlukla bunları birbirleriyle birleştirerek ilişkilere dayalı, toplumu içeren katılımcı çalışmalar üretmiştir; sosyal ve kamusal konular içinde ise en çok kadınlar ve kadınların yaşadıkları sorunlar üzerine durmuştur. Bu tür çalışmaların güncel hale geldiği ilk zamanlarda (1960), sanatın otonom yapısına, sanatçının yücelik kavramına aykırı olduğu konuları tartışılrsa da, sanatın toplumla iletişim kurarak, bireyleri sanat çalışmalarıyla birleştirmesi ve toplumdaki durumlar hakkında farkındalık yaratması, Bishop'un Katılımcı sanat, Umberto Eco'nun Açık Yapıt, Bourriaud'un İlişkisel Estetik gibi kuramlarıyla sanat

alanından düşünürlerce desteklenmiştir. Bu metinlerin yanında yapılan sanat uygulamalarıyla da, katılımcı sanat çalışmaları özümsemiştir. Aynı zamanda, 1970'lerdeki feminist hareketler de, kadın hakları başta olmak üzere, sanat ve aktivist hareketlerin yakınlaşmasını sağlamıştır.

Yeni tip kamusal sanat tanımını literatüre kazandıran Suzanne Lacy'nin de bir sanatçı mı yoksa bir aktivist mi olduğu tartışılmıştır. Lacy ise, bu tartışmalara karşılık fikirlerini şu şekilde betimler: "Sanatı veya yaptığım sanatın politik olması gerektiğini düşünmüyorum. Politikayla hiçbir ilişkisi olmayan pek çok çalışma yaptım. Bir sanatçı olarak, kamusal alana toplumsal konularla çıkmaya karar verince, bu konuları politik olarak ve kişisel olarak anlamam gerektiğini düşünüyorum sadece ve çalışmalarımı bu konulardaki politik çözümlerde olumlu bir yol yaratılabilmek üzerine organize ediyorum (Lacy, web, 2013)."

İçinde aktivizm, politika, kadın ve ilişkiler bulunan çalışmalardan biri olarak, Lacy'nin 1977'de düzenlediği "Mayısta Üç Hafta (Three Weeks in May)" çalışması örnek verilebilir. Mayısta Üç Hafta, pek çok performans, konuşma, toplantı ve sunumları bünyesinde barındırmaktadır. Çalışma süresince gerçekleşen performanslardan bir tanesi, Lacy'nin, Los Angeles'ın merkezinde bulunan bir alışveriş merkezinin duvarına Los Angeles haritası monte ederek, üç hafta boyunca gerçek polis raporlarındaki tecavüz vakalarını, haritaya tecavüz yazılı bir damgayla işaretlemesidir (Görsel 1). Kayıt altına alınan her bir tecavüz olayına karşılık, dokuz tane kayıt altına alınmayan tecavüzün olduğu düşünülerek de, damgalanan yerlerin etrafı da dokuz kez damgalanır. Bu haritanın yanına ikinci bir harita daha eklenerek, sadece Lacy değil, katılımcılar da işaretleme yapmışlardır. İşaretleme yapan kadınlar arasında, tecavüzün gerçekleştiğini bilen kadınların yanında tecavüz edilen kadınların da bulunması muhtemeldir. Uygulama sonunda bir sanat nesnesi olarak üzerinde tecavüz yazılı damgalar bulunan bir harita ortaya çıkmıştır. Harita, polis kayıtlarında olan ve olmayan tecavüz vakalarının iki boyut üzerinde görsele dönüşmüş şeklini içerir. Her ne kadar harita, bir sanat nesnesine dönüşse de, bu çalışmada, çalışmanın sonucunda elde edilmiş üründen çok, sürece ve yarattığı farkındalığa önem verilmiştir. Mayısta Üç Hafta performansı, tartışmalara, konuşmalara, katılımcıların, çalışma sırasında orada bulunmasına, paylaşımına ve beraberliğe dayanır. Kırmızı damganın yarattığı şiddet ve damgalama sayısı o kadar fazladır ki, haritanın bazı yerlerinde yazı anlamsızlaşarak bir leke haline dönüşmüştür (Irish, 2010: 61-67).

Görsel 1. Suzanne Lacy, Three Weeks in May, 1977.

<http://www.suzannelacy.com/early-works/#/three-weeks-in-may/>

Mayısta Üç Hafta (1977) çalışmasını Lacy 2012 yılının ocak ayında, “Ocakta Üç Hafta” ismiyle tekrar ele almıştır (Görsel 2). Bu sefer, ilk çalışmanın hüznünden farklı olarak, Mayısta Üç Hafta’dan Ocakta Üç Hafta’ya, kırk yıla yakın bir süre içinde tecavüzle ilgili oluşan olumlu gelişmelerin ortaya konduğu bir çalışma yapılmak istenmiştir. Çalışma, şiddet karşıtı bir merkez olan the LAPD’s Deaton Auditorium’da, Peace Over Violence (Şiddete Karşı Barış) ve Code Pink işbirliği ile yapılmıştır. Ocakta Üç Hafta’da yine bir harita bulunmakta olup, oluşturulan yeni harita, gerçek polis raporlarına dayanarak, bu sefer dijital ortamda hazırlanmıştır. Proje, aynı zamanda, yine aktivistlerin, eğitimcilerin, medyacıların, politikacıların ve sanatçıların katıldığı 50 özel ve toplumsal olayı konu alan bir platform olmuştur. Çalışmanın sloganı ise, kadınların yaşadıklarını kayıt altına alınmasındaki çekingenliğinden yola çıkarak “Ben Birini Tanıyorum, Ya Sen” dir (Lacy, web, 2016).

Görsel 2. Suzanne Lacy, Ocakta Üç Hafta Los Angeles’te Tecavüzü Bitirmek, Los Angeles, 2012.

<http://www.suzannelacy.com/recent-works/#/three-weeks-in-january/>

“Ocakta Üç Hafta” genel ölçekte kederli bir çalışma olarak yola çıkmasa da, çalışmanın sonunda, Lacy 1977’den beri sosyal ortamda pek çok değişiklik bulunmasına rağmen, tecavüz konusunda pek bir ilerleme kat edilmediğini belirtmiştir. Kadına karşı şiddet bitmemiştir. Lacy’e göre asıl önemli olan sorun ise, lise ve üniversitelerde kayıt altına alınamayan vakalardır” (Finkel, web, 2012). Böylelikle, tecavüz karşıtı hareketlere odaklanan bir sanat çalışmasının sonunda, hala tecavüzün yağın olduğu gerçeği bir kez daha su yüzüne çıkmış olur.

2014’te ise, “Mayısta Üç Hafta” projesinin tekrar düzenlenmiş hali, bu sefer Milano’da Pecci Milano Müzesindeki sergi için ortaya konmuştur (Görsel 3). Milano’daki çalışma üç gün sürmüştü, bu sürede, İtalyan feministleri, medya mensupları, Nuova Accademia di Belle Arti Milano (NABA)’da okuyan sanat öğrencileri ve müze ziyaretçileri, Los Angeles’ta işlenen 1977’deki orijinal polis raporlarından edindikleri tecavüz olaylarının yerlerini, yeni bir harita üzerine işaretlemişlerdir. İşaretlenen yerlerin etrafına yine, kayıt altına alınmayan tecavüzler için de işaretlemeler yapılmıştır. Çalışmadan, sonraki akşam, izleyiciler, Lacy’nin sergisine katılmak üzere davet edilmişlerdir (Görsel 4). Erkek, kadın ve çocuklar, hazırlanan haritayı incelerken, polis raporları İtalyanca okunmuştur. Çalışmanın en son parçası ise, bir sonraki günün sabahında yapılmış; medyadan katılımcılar, aktivistler, gazeteciler ve NABA öğrencileri İtalyan kültüründeki cinsiyet ayrımcılığını tartışmışlardır. Bir önceki gün işaretlenen harita, 2014 yılının 25 Kasım’ında (1981’de Dominik’te toplanan Latin Amerika Kadın kurultayında; 25 Kasım, "Kadına Yönelik Şiddete Karşı Mücadele ve Uluslararası Dayanışma Günü" olarak kabul edildi. Daha sonra 1985 yılında, BM tarafından "25 Kasım, kadına yönelik şiddetin yok edilmesi için uluslararası mücadele" günü ilan edildi) kadınlara karşı şiddetin ortadan kaldırılması için sergi süresince ekranda kalmıştır (Lacy, web, 2014).

Görsel 3. Suzanne Lacy, Three Weeks in May Recreation (Mayısta Üç Hafta Yeniden), Milano, İtalya, 2014. <http://www.suzannelacy.com/recent-works/#/three-weeks-in-may-recreation/>

Görsel 4. Suzanne Lacy, Three Weeks in May Recreation, Milano, Italy, 2014.
<http://www.suzannelacy.com/recent-works/#/three-weeks-in-may-recreation/>

Görüldüğü gibi biri 1977’de, diğeri 2012’de bir diğeri ise 2014’te gerçekleşen üç farklı çalışma, aslında bir tek bir fikirden yola çıkarak kurgulanmıştır. Sanat alanı açısından incelendiğinde, bu durum, sanatçının sürekli olarak farklı fikirler yaratmasındansa, yaratılmış olan bir fikrin pek çok versiyonu olarak üretimler oluşabileceğini ortaya koyar. Bu çalışmalar, hepsi kendi başına, ayrı süreçler içerseler ve farklı ilişkiler ortaya koysalar da, aynı konuya odaklanmıştır. Sosyolojik bir sorun olarak tecavüz, bir değil, üç sanat çalışmasıyla farklı tarihlerde ve mekanlarda, daha fazla insanla buluşarak, gündeme gelir ve böylelikle etki alanı artar. Çalışmalar farklı mekanlarda gerçekleştirilseler de, hepsinin belirttiği konu, güncelliğini koruyan bir konu olarak tecavüzün Los Angeles’ta geniş bir alana yayılmış olduğudur.

Türkiye’deki tecavüz ve kadına yönelik şiddet olaylarına bakıldığında ise, İnsan Hakları Derneği’nin 2015’teki verilerine göre kadınların yüzde 38’i yaşamlarının herhangi bir döneminde fiziksel veya cinsel şiddetten birine maruz kaldığı belirtilmektedir. ‘Kadına Yönelik Hak İhlalleri’ raporuna göre 2014’te 575 kadın, erkek şiddetine maruz kalmıştır. 282 kadın ise hem taciz hem tecavüze uğramış, 257 kadın ise erkek şiddetiyle öldürülmüştür. Yine 2015 İnsan Hakları Derneği Hak İhlalleri Raporuna göre, Türkiye’de 244 kadın taciz ve tecavüze uğramış, 561 kadın şiddete maruz kalırken, 348 kadın cinayete kurban gitmiştir. Rakamlar, kayıtlı olan verileri gösterirken, Lacy’nin de çalışmalarında dikkat çekmek istediği üzere, işin bir de kayıt altına alınamayan boyutu bulunmaktadır. Tecavüzün genellikle tahrik edici unsurlar olduğu göz önünde bulundurulması, kadının toplumdan dışlanacağını düşünmesi gibi etkilerle, kadınlar yaşadıklarını paylaşmaya cesaret edememektedirler. 2014’teki verilerde açığa

çıkılmaktadır ki, mağdurların yüzde 89'u yaşadığı şiddet sonrası herhangi bir kuruma başvurmamaktadır. Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformuna göre ise 2014 yılında en az 294 kadın erkek şiddeti nedeniyle yaşamını yitirmiş olsa da, emniyet kaynakları 2014'te 133 kadın öldürüldüğünü göstermektedir. Aynı zamanda tecavüzler sonrasında yaşanan travmayı atlatabmayan kadınların birçoğunun intihara teşebbüs ettiği ve intihar ettiği gözlenmektedir (? , web, 2015, ? , web, 2016).

Bu veriler kadınlara yönelik şiddetin ve tecavüzün boyutlarının genişliğini gözler önüne sermekle birlikte, tecavüz ve ya şiddet sonrasında da, kadınların yaşamlarını psikolojik olarak sağlıklı bir biçimde sürdürmekte zorlandıklarını vurgulamaktadır. Yaşanılan şiddeti bir anda durduramasa da, katılımcı sanat çalışmaları, toplumda öncelikle farkındalık yaratarak, daha sonraki aşamada, bu konuda devletin ya da sivil toplum kurumlarının toplumu, bu konularda eğitmesine yol açabilir. Aynı zamanda, sanat çalışmalarının kişilerin psikolojileri üzerinde olumlu etkileri olduğu pek çok çalışmada kabul edilmekle birlikte (Gürsu, 2015; Keskinel, web, 2012), toplumla ve diğer insanlarla birlikte yapılan katılımcı sanat çalışmaları, kişilerin sosyalleşmesi ve paylaşımı arttırması açısından bir etki sağlayabilir. Toplumdaki şiddete uğramış bir kadının, aktivistlerle karşılaşması, bir etkileşim yaratarak, hayatlarında değişim yaratabilir. Örneğin, Ocakta Üç Hafta'da, slogan olarak seçilen, "Ben birini tanıyorum ya sen" cümlesi bile, kadınlara cesaret verebilecek niteliktedir. Bir kadının kendi benliğinde olan bir tanıklık, diğer bir kadının tanık olduğu ya da yaşadığı bir olayı dışa vurması ve belirtmesi için sebeptir. Lacy'nin bütün projeleri incelendiğinde, toplumla etkileşime geçme ve bir konu hakkında farkındalık yaratma durumu söz konusu olduğu için, Türkiye'de de toplumsal farkındalık yaratmak adına yen tip kamusal sanat çalışmalarının katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Lacy kadınların yaşadığı toplumsal sorunlarından bir tanesi olan tecavüze odaklanan bir çalışmalar zinciri oluşturduğu gibi, oluşturduğu bir başka çalışmalar zinciri de, genelde toplumdan dışlanmış olarak bakılan yaşlı kadınlarla ilgilidir. Bu çalışmalardan ilki Sharon Allen ile tasarladığı 1983 ve 1984'te gerçekleşen "Fısıltı, Dalgalar ve Rüzgar'dır" (Görsel 5). Bu projede Lacy, 65 yaş üstü Güney Kaliforniyalı kadınlarla çalışmıştır. Amaç performansı izleyen 1000 kişilik seyircinin dikkatini çekerek politika ve medya hareketi yaratmaktır. Çalışmada performans olarak, La Jolla'daki bir sahilde, 154 yaşlı kadın 4'er kişilik masalarda oturarak, birbirlerinin hayatları hakkında konuşmuşlardır. İzleyiciler de, çalışma sırasında, kendileri için hazırlanan terastan, masalardaki konuşmaları izlemişler, daha sonra, izleyiciler de sahildeki masaların yanına davet edilmişlerdir (Lacy, 2010: 152).

Görsel 5. Suzanne Lacy and Sharon Allen, Fısıltı, Dalgalar ve Rüzgar, 1983-84.
<http://www.suzannelacy.com/early-works/#/whisper-the-waves-the-wind/>

Lacy'nin oldukça popüler olan "Kristal Yorgan" adlı çalışması da, "Fısıltı, Dalgalar ve Rüzgar" esas alınarak oluşturulmuştur (Görsel 6). Yine kadınlar ve yaş konusuna odaklanan, bir dizi görüşme ve çalışmanın sonunda, anneler gününde, bir alışveriş merkezinde, bir performansa dönüşmüştür. Performans, 60 yaş üstü 430 Minesotalı kadınla gerçekleştirilmiştir. Performans sonunda, 3000 izleyici el boyaması eşarplarla masaların olduğu alana inmişlerdir. Kadınlar, masalarda kendi yaşamları ve sorunları hakkında konuşmuş deneyimlerini paylaşmışlardır. Çalışmaya katılan kadınlar daha önce, aktivist hareketlere katılan kişilerdir ve performans sırasında katıldıkları aktivist hareketlerden bahsetmişlerdir.

Görsel 6. Suzanne Lacy, Kristal Yorgan, 1985-1987.

<http://www.suzannelacy.com/early-works/#/the-crystal-quilt/>

2013 yılında gerçekleşen bir sanat çalışması olan “Gümüş Eylem” ise, yine, Lacy’nin önceki çalışmalarından olan Kristal Yorgan’ın yeniden düzenlenmesiyle ortaya çıkmıştır (Görsel 7). Gümüş Eylem, 1960 ve 1985 arasındaki kadınlar tarafından başlatılan ya da kadınların etkili oldukları aktivist hareketler üzerinedir. Madenci grevi, ekoloji ve feminist hareketlere katılan kadınların katıldığı bir dizi workshop yapılarak, bu workshoplar sonunda da bir performans düzenlenmiştir. “Gümüş Eylem” performansı, Tate Galerisi’de gerçekleşen performans için, yaşlanma konusunda İngiliz medyasındaki son konular araştırılmıştır. Performansta ise, araştırılan konular tartışılmış olup, ek olarak İngiltere’deki geçmişten bu güne aktivist hareketler vurgulanmıştır. Yaşlı kadınlar için, sağlık, barınma ve bunlar gibi, yaşı ilerlemiş olan kadınlara yük olarak görülen konularda, bütçe desteği yapabilmek için üretilen fikirler de performansın parçası olmuştur. 5 saatlik performansla, 400 kadın katılmış, her saatte 100’er kişilik gruplar “olay” gerçekleştirerek, 4 ardışık “eylem” gerçekleştirilmiştir. Aynı zamanda, katılımcı kadınların katıldıkları ilk aktivist hareketleri anlatan panolar duvarlara yansıtılmış ve eş zamanlı olarak Twitter’da paylaşılmıştır. Bir diğer odada ise, 4 etkin aktivistin konuşmaları kayıt altına alınmıştır (Lacy, web, 2013).

Görsel 7. Suzanne Lacy, "Gümüş Hareket", 2013, Tate Müzesi, İngiltere.

<http://www.tate.org.uk/context-comment/blogs/suzanne-lacy-silver-action-bloggers-perspective>

Yukarıda belirtilen son üç çalışmada en önemlisi konu, hayatlarının sonuna yaklaştığı varsayılan yaşlı kadınların, hayatın parçası olma duygusunu hissetmeleri olarak kabul edilebilir. İnsan erkek de olsa kadın da olsa yaş alır fakat, ataerkil toplumlarda genç kadın olmakla birlikte yaşlı kadın olmak da oldukça zordur. Gündelik hayatta kadının sokakta veya "dışarıda" pek fazla olmaması gerektiği düşüncesi, ilerleyen yaşlarda, kadını daha da eve hapsedebilir. Lacy, bu sebeple, yaşlı kadınlarla gerçekleştirdiği çalışmalarından birini deniz kenarında, birini alışveriş merkezinde bir diğerini de sanat galerisinde gerçekleştirmiştir.

Tecavüzlere odaklanan sanat çalışmaları belirtildikten sonra, Türkiye'de de Lacy'nin ele aldığı sorunlarla aynı sorunların olduğu yukarıda belirtilmiştir. Lacy'nin ele aldığı bir diğer konu olan 65 yaş üstü kadınlar konusunda, yeni tip kamusal sanat çalışmaları Türkiye'de de farkındalık yaratılabilir. Belirtildiği gibi, yaşanan şiddet olayları ya da ataerkil toplumdaki kadınların durumunun zorluğunun yanına bir de yaşlılık döneminin riskleri eklenince kadınların dezavantajı artmaktadır. Kadınlar erkeklere göre daha uzun yaşamasına karşın, yaşlı kadınlar yoksulluk, negatif ayrımcılık gibi risklerle daha fazla karşılaşmaktadır(Şimşek Keskin, 2015). Zihinsel ve fiziksel değişimlerle birlikte, toplumun kendisini nasıl gördüğüyle ilgili kaygıların baş gösterdiği, kişi çalışıyorsa, emeklilik sebebiyle üretememek, para ve sağlık sorunlarının en yaygın olduğu yaşlılık döneminde, kişi desteğe ihtiyaç duyabilir (Çoban, web, ?). Lacy'nin bütün bu gerçekleri göze alarak gerçekleştirdiği 65 yaş üstü kadınlarla yapılan çalışmaları, kadınlara güç, paylaşım, huzur ve yeni arkadaşlar kazandırdığı gibi, bir araya gelen pek çok aktivistin de, 65 yaş üstü kadınların sorunlarına çareler bulması konusunda yeni çalışmalarına ön ayak olmuştur.

Çalışmaların genelinde, farklı mekanlar, zamanlar ve kişiler yer almıştır. Bazı yaklaşımlara göre, katılımcı ve toplumu ele alan sanat uygulamalarının, müze ya da galeride olmaması gerektiği kabul edilmesine rağmen, Lacy'nin çalışmalarında görülmektedir ki, konu, içerik, kişilerle birlikte, zaman ve mekanın değişmesi, çalışmaların farklı yankılar bulmasına katkı sağlar. Bu sebeple, yeni tip kamusal sanat çalışmaları "her yerde" belirebilir. Bir alışveriş merkezine gelen birisi Kristal Yorgan'ın katılımcısı olabildiği gibi, Gümüş Eylem'de ise, bir sanat galerisinde gerçekleşmesine rağmen, bir twiter kullanıcısı, internet üzerinden çalışmaya katılabilir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

İncelenen proje tabanlı sanat çalışmalarında, sanatın farkındalık yaratmaya yönelik gücünün, sorunun muhataplarını bir araya getirerek kullanıldığı görülmektedir. Türkiye'de de Lacy'nin yeni tip kamusal sanat olarak adlandırdığı çalışmalar ortaya çıkmaya başlamakla birlikte, bu araştırmadaki önerme, bu tür çalışmaların toplumla daha fazla angaje olarak, kadın sorunlarına da yönelmeleridir.

Görülmektedir ki, Lacy çalışmalarını daha çok Amerika'da gerçekleştirmiştir. Fakat kadınların yaşadıkları sorunlar bütün dünyada aynıdır. Bu konuya da vurgu yapan bir durum olarak, "Mayısta 3 Hafta" çalışmasının, Milano'ya taşındığı ve Amerika'da yaşanan tecavüzlerin İtalya'da paylaşıldığı dikkat çeker. Bu noktada görülebilir ki, sanatın evrenselliği ve bir konuyu paylaşmadaki etkisi, toplum sorunlarına farkındalık yaratma alanını genişletmekte kullanılabilir. Mayısta 3 Hafta ve varyasyonlarında, dikkat çekmektedir ki, kayıt altına alınmayan vakalar da yer almıştır.

Türkiye'deki kadınlara yönelik cinsel ve fiziksel şiddet sayılarını (bir de işin kayıt altına alınmayan boyutu bulunmaktadır) oldukça yüksektir. Türkiye'de de kişilerin bilinçlenmesi için, bu konuda sanat yoluyla farkındalık yaratmanın yararlı olacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda, Lacy'nin uyguladığı gibi, kamusal alanda kamu yararına yapılan sanat çalışmaları, birebir kişilerin katılımıyla ve o anda gerçekleştiği için, izleyiciler katılımcılara dönüşerek, çalışmayı daha çok duyumsarlar, bir konunun özümsemenin böylelikle daha etkili olabileceğini göstermektedir. Bu tür katılımcı çalışmalarda, kamusal alan kavramı ve ilişkisellik ilkesi önem taşır. Negt ve Kluge'nin "ilişkisellik" ve "kamusallık" arasında kurdukları bağ, sanat kuramı içerisindeki tartışmalara yol gösterecek berraklıktadır: "İlişkisellik ilkesi, sınıf mücadelesi perspektifi içinde bütünlüklü bir yaşam ve tecrübe tarzı arayışı, ifade ve bellek üretimi açısından olduğu kadar farklı nitelikteki karşıt ve muhalif politik kamuların işbirliği arayışına yön verecek, politik olduğu kadar etik ve estetik bir ilkedir (Özbek, 2004: 204)".

Suzanne Lacy'nin 65 yaş üstü kadınlar için ve onlarla birlikte, aktivist grupların katkısıyla gerçekleştirdiği çalışmalar da, hem kadınların yaşlılık döneminde yaşadığı sorunlara odaklanır, hem de çalışmaya katılan kadınlara pek çok yönden katkı sağlar. Türkiye'deki 65 yaş üstü kadınların yaşadıkları sorunlar ile Lacy'nin odaklandığı sorunların benzerliği dikkat çeker. Bu da demektir ki, benzer sanat çalışmalarıyla, benzer konulara odaklanmak benzer katkıların oluşmasını sağlayabilir. Bu katkılar, psikolojik ve zihinsel rahatlama olduğu gibi (kendini dünyaya ait hissedebilme, yeni arkadaşlar edinme,

kendi yaşadığı sorunların sadece kendi başına gelmediğini öğrenme, izole olmuş yaşamından çıkabilme gibi), aynı zamanda, aktivistlerin ve eğitimcilerin çalışmaya katılımıyla, maddi olanaklar için yeni fikirlerin ve çalışmaların ortaya çıkması da gündeme gelmektedir. Böylelikle, bir araya gelen kişilerin, ortak bir sorun çerçevesinde, daha sonraki çalışmalar ve çözüm olanakları için ortak hedefler belirlemesi sağlanmış olur. Fırat ve Bakçay'ın belirttiği gibi; ilişkisellikte üretilen kamusallık, sadece egemen alandan dışlanan sorunları görünür kılarak sorunun muhataplarını bir araya getirmekle kalmaz, var olanın alternatifini ortaya çıkarmaya imkân veren yeni politik alanlar açar. Böylesi bir kamusalılık üretimi sanat ve toplumsal muhalefet alanlarının sınırlarını ve bu alanların dayattığı kimlikleri aşmaya çalışan karşılaşmalarla mümkün olabilir (Fırat ve Bakçay, web, 2013).

Kadın sorunlarına farkındalık yaratmaya odaklanan bu araştırmada aynı zamanda Yeni tip kamusal sanatın olanaklarına da değinilmesinin nedeni, geleneksel sanattan farklı sanat yöntemlerinin farklı süreçler ve sonuçlar doğurabileceğini de göstermeye çalışmaktır. Düşünüldüğü zaman, sadece, sanat galerisinde ya da müzede, sanatçısı tarafından bitirilmiş ve görsellerle ortaya konmuş çalışmalar, toplumsal bir konuya odaklanacaksa, katılımcı sanat çalışmaları kadar etkili olmayabilir. Hızlanan hayat ile beraber, kişiler her zaman sanat galerisine gitmeyi tercih etmeyebilir. Yeni tip kamusal sanatta ise, bu tür çalışmaların kendi yapısı gereği, sanat çalışmalarının sokakta, toplumun içinde, kısacası bir sanat mekanının dışında bulunması olağandır. 21. Yüzyıl Türkiye'sinde de, gerek metropollerıyla gerek müze ve galerileriyle, gerek günlük yaşantımızda toplumun özellikle hafta sonları ailecek akın ettiği ve toplandığı alışveriş merkezleriyle ve tabii ki internetle pek çok ilişki yaratılabilir. Sanatın içine diyalog ve tartışma gibi kavramlarında girmiş olmasıyla, izleyicilerle ve katılımcılarla yüz yüze çalışmalar yapmaya olanak bulunmaktadır.

KAYNAKLAR

2015. "Her 4 saatte 1 kadın tecavüze uğruyor", <http://www.milliyet.com.tr/her-4-saatte-1-kadin-tecavuze-gundem-2015440/> Alınma Tarihi: 24.10.2016
2016. "Türkiye'de 2015 yılında 244 kadın taciz ve tecavüze uğradı", <http://www.mynet.com/haber/yasam/turkiyede-2015-yilinda-244-kadin-taciz-ve-tecavuze-ugradi-2379678-1> Alınma Tarihi: 24.10.2016.
- Çoban, A. "Kadın ve Yaşlılık", http://www.adnancoban.com.tr/kadin_yaslilik.html Alınma Tarihi: 01.04.2017.
- Eğrikavuk, I. ve Boynudelik, Z. İ. 2006. *Yeni Tıp Kamusal Sanat Üzerine Bir Söyleşi*, Sanat Dünyamız, 97: 219-225.
- Finkel, J. 2012. "Three Weeks' of rapes, 35 years later", <http://articles.latimes.com/2012/jan/14/entertainment/la-et-suzanne-lacy-20120114> (Alınma Tarihi: 10.11.2016).
- Fırat, B. Ö. ve E. Bakçay. 2013. "Çağdaş Sanattan Radikal Siyasete, Estetik-Politik Eylem", *E-skop Dergi*. <http://www.e-skop.com/skopbulten/cagdas-sanattan-radikal-siyasete-estetik-politik-eylem/1384> Alınma Tarihi: 09.09.2016
- Gürsu, O. 2015. "Sanat ve Psikoloji Etkileşimi: Geleneksel Türk- İslam Sanatları Merkezli Bir Okuma Denemesi", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, The Journal of International Social Research* 8 (38) .
- Irish, S. (2010). *Suzanne Lacy Spaces Between*, Universtiy of Minnesota Press: USA.
- Keskin, Şimşek, H. 2015. "Kadın ve Yaşlılık", *Türkiye Klinikleri Halk Sağlığı Özel Dergisi*, 1 (1).
- Keskinel, (2012). "Sanat ve Psikoloji", <http://www.724danismanlik.net/?Syf=22&Mkl=296986&pt=Uzman%20Psikolog%20Sibel%20KESK%20-%20005323926454%20Sanat%20Terapisti&Sanat-ve-Psikoloji> (Alınma Tarihi: 11.10.2016).
- Lacy, S. 2010. *Leaving Art. Writings on Performance, Politics and Publics 1974-2007*, Duke University Press: Durham and London.
- Lacy, S. 1994. *Mapping the Terrain: New Genre Public Art*, Bay Press, Seattle, Washington.
- Lacy, S. (2013). "Silver Action", <http://www.suzannelacy.com/silver-action-2013/> (Alınma Tarihi: 10.09.2016).
- Lacy, S. 2014. "Three Weeks in May Recreation", <http://www.suzannelacy.com/three-weeks-in-may-recreation/> (Alınma Tarihi: 01.09.2016).
- Lacy, S. 2013. *Between The Door And The Street*. <http://www.suzannelacy.com/recent-works/#/between-the-door-and-the-street/> (Alınma Tarihi: 21.10.2016).
- Rancière, J. 2006 "Problems and Transformations in Critical Art", *Participation*, der. Claire Bishop, Cambridge MA/Londra: MIT Press and Whitechapel, 83-93.
- Özbek, M. 2004. "Kamusal Alanın Sınırları", *Kamusal Alan*, der. M. Özbek, İstanbul: Hil Yayınları.